

„Oborová didaktika v učitelském studiu“

Tomáš Janík, Eduard Hofmann

Pojetí oborových didaktik

Jakou OD potřebujeme?

„OD je aplikovanou teoretickou disciplínou, jejíž klíčovou prověrkou je funkčnost vůči školní praxi. ...ve vzdělávací praxi škol mají OD odborný monopol nad výukou, protože zde prakticky nemají konkurenci v žádné jiné disciplíně, a to včetně pedagogiky a svého mateřského oboru.“ (J. Slavík)

„...přesvědčili jsme se, že k vhodnějším didaktickým koncepcím patří ty, které vyšly ze spolupráce odborných kateder s pedagogikou a psychologií.“ (E. Vyskočilová)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika matematiky:

„Vycházíme z procesně orientované didaktiky matematiky, která je zaměřena na mat. chování člověka, především na procesy probíhající v jeho vědomí. ...od předávání hotových poznatků ke způsobům jejich hledání.“ (M. Kubínová)

Didaktika českého jazyka:

„Didaktika českého jazyka je vědecká pedagogická disciplína, která zkoumá a popisuje proces vyučování mateřskému jazyku. Tento proces tvoří tři elementy: žák, učitel a učební látka.“ (K. Ondrášková)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika dějepisu:

„Didaktika dějepisu... přestala být metodikou výuky a stala se disciplínou o sociální komunikaci historických informací a jejich interpretaci, se speciálním zaměřením na školní prostředí.

...předmětem je historické vědomí jako součást historické kultury.“ (Z. Beneš)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika technické a informační výchovy:

„OD je koordinující a integrující disciplína zaměřená na transformaci odborných poznatků do vyučovacího předmětu. V našem případě jde o vyučovací předměty technického a informačně technologického směru...“ (Z. Friedmann)

Didaktika výchovy ke zdraví:

„...se bude zabývat implementací problematiky zdraví nejen do vzdělávacího kurikula, ale i do každodenního života školy.“ (E. Marádová)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika technické a informační výchovy:

„OD je koordinující a integrující disciplína zaměřená na transformaci odborných poznatků do vyučovacího předmětu. V našem případě jde o vyučovací předměty technického a informačně technologického směru...“ (Z. Friedmann)

Didaktika výchovy ke zdraví:

„...se bude zabývat implementací problematiky zdraví nejen do vzdělávacího kurikula, ale i do každodenního života školy.“ (E. Marádová)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika technické a informační výchovy:

„OD je koordinující a integrující disciplína zaměřená na transformaci odborných poznatků do vyučovacího předmětu. V našem případě jde o vyučovací předměty technického a informačně technologického směru...“ (Z. Friedmann)

Didaktika výchovy ke zdraví:

„...se bude zabývat implementací problematiky zdraví nejen do vzdělávacího kurikula, ale i do každodenního života školy.“ (E. Marádová)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika geografie/zeměpisu v časovém sledu

„Metodika vyučování zeměpisu je věda o vyučování zeměpisu, která se zabývá veškerými problémy, které se týkají vyučování zeměpisu.“ (J.Janka, 1965)

„Teorie vyučování zeměpisu je vědecká pedagogická disciplína, která studuje zákonitosti vyučovacího procesu v zeměpise, a to s ohledem na osobnost žáka, na dané prostředí a v souladu se specifikou geografie jako vědního oboru.“ (O.Tichý 1970, J. Šupka 1971)

„Didaktika geografie je věda, která studuje proces formování osobnosti žáků a studentů ve výchovně vzdělávací práci školy na základě geografického poznání.“ (A.Wahla –jedna z verzí, 1980)

Pojetí oborových didaktik

Didaktika geografie je nový vědní obor, který vzniká na hranici geografických, pedagogických, psychologických a dalších věd. (J. Šupka, 1993)

2. Oborová didaktika – shrnutí

- Pozice oborové didaktiky je v průniku:
  - obecné didaktiky
  - pedagogické psychologie
  - odborného předmětu
  - školní praxe

OD se zabývá především obsahem jednotlivých předmětů.

Oborová didaktika – vůz se čtyřmi koly – Rinschede, 2003.

Vymezení předmětu a metodologie OD:

„Předmětem OD je komunikační proces v oboru a jemu odpovídající součást vzdělávání. ...těžištěm tohoto procesu je vyučování a učení...“ (J. Kotásek)

Lze dodat, že předmětem OD je zkoumání jednotlivých kategorií, které jsou základem vzdělání a zjednodušeně se dají označit jako triáda: **učení – vyučování a výuka**

- *Učení jako činnost žáka – aktivní proces jehož výsledkem by měly být aktivní vědomosti, dovednosti, návyky a postoje potřebné pro život*

- *Vyučování jako činnost učitele – co dělá pro to, aby došlo k učení*

- *Výuka – vzájemná interakce učitele a žáka v nějakém prostředí*

Oborová a mezioborová didaktika na PdF

Motto:

- *„Člověk by se během školní docházky měl naučit především číst, psát a počítat, naučit se základům cizího jazyka a základům přírodních a společenských věd, aby pochopil z čeho se skládá svět, dokázal se v něm orientovat a najít si v něm své místo. A k tomu nám dopomáhej všechny předměty.“*

(E.Hofmann)

RVP jako permanentní reforma

- Bílá kniha
- Rámcový vzdělávací program
- Cílové standardy
- Školní vzdělávací program

RVP – ŠVP

- Je založený především na spolupráci;
- Snaží se o větší propojení předmětů;

Pozor: nelze však vše spojovat za každou cenu!

Je třeba se především zamýšlet, čím jednotlivé předměty přispívají k mozaice komplexní výchovy a vzdělání.

Podněty směřující dovnitř OD

Chybí konsensus o tom, co je a není OD.

Sebereflexe OD: různá míra rozpracovanosti teorie OD a jejích aktivit směrem do praxe.

Dynamický vývoj OD: vstřebávání nových podnětů (např. RVP, potřeba nových učebnic).

Konkrétní metodické aplikace – doména OD.

Výzkum v OD.

Obsahová dimenze kurikula.

Podněty směřující vně OD

Vztah OD k mateřskému oboru:

- jsou OD respektovány oborem?
- dochází k obohacování OD ↔ OBOR?
- jsou OD více než aplikovanými disc. svých oborů?

Vztah OD k pedagogice a psychologii:

- které ped-psy aj. teorie či koncepty jsou nosné pro OD?
- některé OD se koncipují jako psychdidaktiky (Ma)
- hledisko učícího se žáka – „obrat OD k dítěti“

Vztah OD a praxe (příslušného vyuč. předmětu):

- Zajímají se OD o praxi na různých stupních škol?
- Cítí za ně (spolu)odpovědnost?
- Jsou schopny praxi reflektovat a rozvíjet?

Podněty směřující vně OD

Nastává éra mezioborových didaktik? (J. Trna)

- OD jsou samy o sobě multidisciplinární
- mezipředmětové vztahy (J. Janás)
- nová aktuálnost přichází s RVP
- mezioborová inspirace OD

OD a vzdělávání učitelů?

- vyslovuje se k tomu většina příspěvků
- jaké místo zauímají OD v učitelském vzdělávání
- jak se „dělá“ oborová didaktika
- vztah OD a praktické přípravy učitelů

Další směřování OD: obrat k teorii

„V OD dominuje orientace na praktickou metodickou práci, která často neaspiruje na žádoucí teoretické vyústění.“ (J. Maňák)

Potřeba didaktické teorie jako reflexe praxe.

„Praktická teorie“ jako východisko pro rozhodování a jednání učitele.

„Každá koncepce vyučování má ve svém základu nějakou teorii učení.“ (E. Vyskočilová)

V souvislosti s RVP: kategorie „obsahu vzdělávání“ (co učit?) jako zakázka pro OD.

Další směřování OD: obrat k praxi

Obrat OD k praxi je současně obratem k realitě.

Obrat OD k praxi je současně obratem k dítěti.

Brát více v úvahu reálné podmínky škol, možnosti učitelů a potenciality žáků.

Rozpor: učitelé a ředitelé považují za největší problém zvládnutí výchovných problémů, teprve potom může přijít na řadu didaktika. Vzdělavatelé učitelů staví na první místo didaktiku a obor (viz Vašutová 2004).

Další směřování OD: obrat k výzkumu

Výzkum jako jeden z opěrných bodů rozvoje OD:

- hledání nosných metodologických koncepcí**
- doménově specifické problémy a metodologie jejich řešení**
- vlastní empirické výzkumy**
- evaluační výzkumy (hodnocení kvality výuky)**
- málo se využívá poznatků z TIMSS, PISA aj.**

Formální uznávání OD jako vědních disciplín

- vytváření a mobilizace vědecké komunity OD**
- podkladové studie – východisko pro koncepční rozvoj OD**
- doktorská studia, habilitace, profesury v OD**
- institucionální báze (pracovní skupiny, katedry, výzkumné instituty)**

Aktuální úkoly

Formální uznávání OD jako vědních disciplín:

- vytváření a mobilizace vědecké komunity OD
- podkladové studie – koncepce rozvoje OD
- doktorská studia, habilitace, profesury v OD
- formulování výzkumných úkolů v rámci OD
- institucionální báze (katedry, výzkumné instituty)

Aktuální úkol směrem k praxi škol:

- role OD v probíhající kurikulární reformě (RVP)

3. Oborové rady doktorských studijních programů v oborových didaktikách

Existující doktorské programy v „OD“

Didaktika matematiky:

<http://web.pedf.cuni.cz/kmdm/>

Didaktika chemie:

<http://chemie.pedf.cuni.cz>

Specializace v pedagogice, teorie vzdělávání ve fyzice:

<http://www.pef.zcu.cz/pef/kof/cz/st/doktor/DOKTORS4.html>

Hudební výchova, výtvarná výchova, tělesná výchova